

Les "OBRES COMPLETES.- POESIA" de Josep CARNER - Edit. Selecta, B.1957

Aquest mes de gener que hem acabat serà memorable per a la poesia catalana. Els seus darrers dies han registrat, dolorosament, dues morts: la de Maria Antònia Salvà, finada dolçament, als vuitanta-vuit anys d'edat, a la seva vila nadiua de Lluçmajor, i la de Rícard Permanyer, poeta barceloní, contemporani de Josep Carner i, sens dubte, un dels seus més fidels seguidors. I si el nom de l'autor de "Les Monjoies" us ve espontàniament al pensament en repassar els "Quaderns Literaris" que, de 1947 a 1951, reunien l'obra lírica abundant de Permanyer, també és inseparable del record de la gloriosa degana de la poesia catalana: fa ben pocs mesos que era publicada, a Barcelona, la seva "Antologia Poètica, amb un apèndix de proses i traduccions", que reuneix en un preciós ramell la millor part de la producció de la traductora de "Mirreia", tria feta precisament per Josep Carner, al qual també era deguda el pròleg, estudi afectuós i agut de la poesia d'una artista que ell admirava i que li corresponia amb una cordial amistat. Potser el darrer text original de Maria Antònia Salvà haurà estat un treball, escrit amb la seva lletra menuda i claríssima, que vaig tenir l'honor de custodiar un quant temps, i que va destinat a un recull d'estudis i testimoniats dedicats a Josep Carner, inèdit encara.

Tornem doncs, a Josep Carner. L'any començava amb l'aparició del volum de cobertes vermelles - tela o pell, segons el preu - on Josep Carner ha reunit la totalitat de la seva obra poètica o, almenys - ja hi tornaré - la part gairebé total que ell creu vàlida de la seva producció. Es un magnífic, un incomparable present de Reis per als catalans. Ell sol hauria bastat per fer memorable, com deia abans, aquest mes de gener de 1958. Quin haurà estat l'efecte i l'impacte, dirien ara, amb el lèxic periodístic de moda - d'aquest llibre de més de nou-centes pàgines atapeïdes de poesia, on es reuneix, del juvenívol "Llibre dels poetes" (1904) a "Llunyania" (Santiago de Xile, 1952) i "Arbres" (Barcelona, 1954), fruits de la seva plena maturitat, tota la producció lírica de Josep Carner? L'exili de l'autor de "Nabi", amb les consignes de silenci que això imposava, i l'extremada raresa dels seus llibres d'abans de la guerra, així com la gairebé total ignorància dels que publicava a Bèlgica i Amèrica, semblaven haver allunyat el nom i l'alt exemple de Carner de les joves generacions poètiques catalanes. Adhuc hauríeu cregut, ajutjar per certes manifestacions, que hom el considerava com a caducat, i que només en quedava una llegenda de frivolitat, semblant a la que volta la memòria de Pompeu Gener - del qual ningú no llegeix mai les obres - o la silenciosa senectud de Francesc Pujols, igualment ignorat dels lectors actuals. Es impossible que la lectura d'aquest dens volum, primer d'unes obres completes que tots desitgem ben dilatades en cloure's, i que ara espera la publicació d'un altre volum consagrat a la prosa i que serà una altra revelació per als joves, no sigui de cop, una altra vegada, amb el fervorós aplaudiment de tothom, Josep Carner i la seva poesia, en el lloc eminent que els més alts - començant per Carles Riba i seguint per Josep Maria de Sagarra i per Marià Manent, sagaç i complet prologuista - li reconeixen.

Com podrien resistir, les noves generacions, ignorants fins ara de "Bella terra, bella gent", "Els fruits saborosos", "La inútil ofrena" o "Nabi", per només esmentar uns quants d'aquests volums inoblidables, cercats àvidament pels col·leccionistes a les llibreries de vell i pagats a preus mai vistos en llibres de poesia, a la sensació d'enlluernament que us domina en penetrar en aquest bosc remorós de cants i de remors de fonts i de fullam, perfumat per totes les sentors vegetals i minerals de la nostra terra, que és la poesia de Carner? La lectura del pròleg i una ràpida ullada a l'"Index general" del vo-

lum us permet d'adonar-vos d'una cosa: el poeta ha donat a tota la seva obra una ordenació per temes, independent en general de la primera publicació dels poemes, amb les rúbriques següents: Els fruits saborosos, Lloc, Auques i Ventalls, Llegendari, Ofrena, Llanari, Arbres, Cor quiet, Verb, Mar, Nabí, Lluna i Llanterna, Absència, i que només conserven, com veiem, sis dels títols inicials dels reculls. Afegiu-hi que alguns poemes inèdits antics o recents i una part dels publicats a l'exili es barregen en la nova classificació i, sobretot, que Josep Carner ha sotmès els seus llibres a una implacable revisió, polint imperfeccions i eliminant versos sobrers. Això fa - i és una bona notícia per als bibliòfils que, ensems, siguin devots admiradors del Carner de totes les èpoques - que aquells vells reculls suara refets i ordenats en nova forma conserven una vida i una suggestió pròpies i que el recull d'ara no els invalida, ni de bon tros. El dret de l'autor damunt la seva obra - el de revisar-la, completar-la, corregir-la i àdhuc destruir-la, si li sembla que no mereix de sobreviure-li - és reivindicat per Josep Carner. (No és pas ell sol: recordem que Josep Pla, en la nova edició que fa dels seus escrits, gairebé ad usum delphini, desautoritza tot ús que es faci de les primitives versions. Es lícit, però, i no renuncio pas a dedicar-m'hi el dia que em vagui, de comparar-les amb les que ara ens dóna, i d'escatir les raons dels canvis i, sobretot, fins a quin punt, aquests les han millorades o afadides.) Però, al costat d'aquest dret, que certs escriptors es fan escrúpuls d'exercir, hi ha el dels lectors amics que han après i atresorat aquells poemes lligats a moments inefables de llur joventut. I és lícit de preferir, tot i les possibles incorreccions de llenguatge, la "Camperola llatina" que abans començava amb el vers

Alada, vora el solc ets arribada

i que ara l'ha canviat per:

Alada, véns al solc i a la sembrada,

o de trobar a faltar els nombrosos fragments eliminats de "La gran expectació dels patriarques", esdevinguda ara "L'espera dels patriarques", o de creure que el sonet "Siurana", gravat en pedra, en la seva primitiva versió, damunt els murs de l'encimbellat poblet muntanyenc, tenia més virior que en la seva redacció definitiva. Per això, els admiradors de Carner que s'havien après de memòria tants i tants dels seus poemes, atresoraran amb gelosa amor, al costat d'aquest volum d'Obres completes, els vells reculls originals.

Personalment, puc dir que he admirat l'escrupolosa exigència envers si mateix, el respecte a les regles prosòdiques i gramaticals, al recte significat dels mots, que representa la revisió practicada per Carner damunt els seus versos. Si hom pot esborrar de la memòria la música antiga, la novella podrà desplegar tots els seus prestigis sobirans. Però, per exemple, en un poema que no puc llegir sense sentir la pròpia veu de Carner, meravellós recitador, i que jo inclouria a totes les antologies, "El dia revolt", em dol de trobar canviats, entre altres versos, aquell segon, que trobava - i trobo - meravellós:

per mar, terra i aire emporta't, en folla carrera, ma vida que es dol,
per un que ara canta:

per cel, terra i mar emporta't en folla escomesa la vida planyent.

El poeta - és evident, i Marià Manent ens ho explica prou en el seu pròleg - té les seves raons per a les podes i les esmenes que ha fet a la seva obra. Però el lector en té d'altres per a les seves preferències, raons instintives ben sovint, i s'estima més de prendre aquest gruixut llibre que ara té a les mans, i que li dóna tantes hores de delícia intel·lectual, tants prodigis d'inspiració lírica, tantes fórmules definitives i tantes imatges punyents,

tants motius d'emoció i d'orgull - l'orgull, sobretot, de pertànyer a una terra que ha dictat poemes tan excelsos i a una llengua que ha sabut emmotllar-los i donar-los una música sense parió, com una nova obra de Josep Carner. D'un Josep Carner madur, savi, ple de clarividència, més greu, amb prou feines irònic, el de les meditacions metafísiques de "Nabí" i de la serenitat vagament enyorívola dels poemes d'"Absència". Una obra que ha de posar-se al costat, ni que sigui molt per damunt, dels vells reculls estimats, i que donarà lleure, en els dies de lleure i de desànim, per a comparar, sense vanes dèries erudites, noves i antigues versions, minúscules variants del pensament i de l'expressió, per a endevinar, amb afectuosa divinació, les veus que han dictat l'accent del poeta, les seves vacil·lacions, la confirmació de la jove inspiració o la rectificació d'antigues dèries.

Rafael T A S I S.

=====

NOTES SOBRE ALGUNS CALCS SINTACTICS EN L'ACTUAL CATALÀ LITERARI, per Ramon ARAMON i SERRA, Barcelona (Extret del volum "~~Syntactica und Stilistica~~" Syntactica und Stilistica .-Festschrift für Ernst Gamillscheg, zum 70. Geburtstag . 28 Oktober 1957." Tübingen, 1957.)

Es de lamentar que, per raons òbvies, aquest treball de Ramon Aramon i Serra, l'actívíssim i benemèrit secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans - que és ensems, encara que alguns vulguin oblidar-ho, un dels nostres primeríssims filòlegs - no pugui tenir la difusió que convindria. Publicat com a primera col·laboració, i única en ~~llengua catalana~~ català i àdhuc en llengua hispànica, a la miscel·lània d'estudis de sintàctica i estilística publicada com a homenatge a Ernst Gamillscheg, en el seu setantè aniversari (remarquem al sumari un estudi en alemany de Wilhelm Giese sobre "Sintaxi i estilística a les "Coses Vistes" de Josep Pla, puix que aquest volum es refereix exclusivament a la literatura moderna) aquest recull de "Notes" té un caràcter que el fa únic i li dóna precisament el seu valor normatiu i exemplar: pren per estudi, com explica el propi Aramon i Serra, "alguns interessants fenòmens sintàctics del modern català literari que permeten de constatar, una vegada més, els dubtes i les vacil·lacions en què es debat una llengua quan l'atzar o les circumstàncies històriques la posen sota la influència d'una altra. Tinc anotats bon nombre d'altres calcs sintàctics, lèxics, fraseològics, etc., que em proposo d'examinar en altres indrets. El material modern que m'ha servit de base per a la redacció d'aquestes notes procedeix d'una trentena d'obres d'escriptors contemporanis publicades en els darrers dotze anys. No m'és possible d'analitzar ací les causes, principalment polítiques, que han menat a l'actual estat de coses; espero de poder-ho fer en una altra ocasió. De totes maneres, no crec inútil d'avançar que la interdicció d'escoles, premsa diària, revistes, ràdio, etc., en llengua materna, pot explicar molts dels fenòmens apuntats. Els estudiosos que s'interessen pels fets de biologia lingüística hi trobaran, sens dubte, abundosa matèria per a llurs observacions." He subratllat jo, però em semblava que calia fer-ho, per donar llur veritable sentit a les observacions del treball d'Aramon, que altrament podia semblar una simple crítica estilística de l'obra de la major part dels nostres moderns escriptors, la llista de les obres dels quals dóna en nota.

L'estudi està dividit en tres parts: "Locucions verbals d'obligació", que estudia la tendència a supplantar el verb "caldre" o la construcció "haver de", per tot de fórmules forasteres, que van de la impròpia utilització de "deure" o del castellanisme "tenir que" a "ésser necessari", "ésser imprescindible", "ésser indispensable", "ésser precís, forçós, convenient, etc" és a dir, a totes les formes que han de cercar-se quan hom oblida un verb tan útil i tan català com "caldre" - pel simple fet que el seu equivalent exacte no existeix en castellà. La segona part presenta el cas del possessiu

de pluralitat de tercera persona, el "llur" equivalent als equivalents francès, italià i provençal "leur", "loro", "lur" i als alemany i anglès "ihr" i "their". Acceptat d'una manera unànime per gramàtics i escriptors d'ençà de la Renaixença (recordem aquell vers de l'"Oda a la Pàtria" de l'Aribau:

"defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis")

ara és objecte d'un oblit involuntari o deliberat, quan no d'un atac directe com els que, d'una manera ben desproporcionada, li fa l'escriptor rossellonès Enric Guiter. Aramon estudia aquesta "vigorosa tendència a l'abandonament de la distinció tradicional entre seu i llur" que ha pogut observar - i ho recollza amb citacions extretes d'obres recents - en els escriptors moderns. I, tot i planyent-se de l'empobriment de la llengua que això representa, observa que aquest "bandejament de "llur" de la llengua escrita - seguint certament el camí de la llengua parlada, però en la qual no hem d'oblidar la influència innegable de la gramàtica castellana, l'única ensenyada actualment a l'escola -, suada a l'extensió del tractament de vostè en detriment de vós, ve a fer coincidir en seu els sentits "d'ell", "d'ella", "d'ells", "d'elles", "de vostè", "de vostès". L'hipotètic avantatge que la reducció de tres formes (seu, llur, vostre amb llurs variants) a una de sola (seu) pogués representar com a simplificació morfològica, queda totalment destruït per la complicació semàntica derivada ~~per~~ de l'atribució de sis valors diferents a una sola forma, fet que obliga a acudir, com fa el castellà, a altres recursos per tal d'evitar dubtes i vaguetats d'expressió." (També és meu el subratllat.)

La tercera part de l'estudi d'Aramon i Serra es refereix als "dos verbs copulatius", és a dir, ésser i estar. La coincidència amb el castellà, que també els posseeix, ve a produir, en la llengua moderna parlada i escrita, una pertorbació que, per raons inverses, produeix els mateixos resultats que la manca d'equivalents castellans ocasiona en el cas de "caldre" com en el de "llur". Aramon estudia, basant-se en les conclusions de Samuel Gili i Gaya, en el seu "Curso superior de sintaxis española", els matisos del recte ús de ser i estar en castellà i estableix després els punts en els quals la sintaxi catalana difereix de la forastera en aquest ús dels verbs equivalents. Així, troba que ésser com a determinació local (jo era a casa) és abandonat, en la llengua escrita moderna, per estar (hi ha gent que està a sota) i que en canvi estar, sinònim de residir, sigui substituït pels mots habituals en castellà (viure, habitar, etc.); que els escriptors actuals empen formes calcades de l'idioma foraster, com "estar jove i animat", en lloc de "conservar-se", o d'estar seguit de participi, substituïnt haver-se ("la guerra del Marroc estava acabada", en lloc de "s'havia acabat"), o l'abús d'estar seguit de gerundi, en una innecessària i forastera forma progressiva de l'acció ("ens estàvem acostant al poble", en lloc del més simple "ens acostàvem"). L'autor de les "Notes" va examinant, cas per cas i accepció per accepció, aquest empobriment o embocament de la llengua escrita, a remolc de la parlada, i per les circumstàncies externes i polítiques que ja ha assenyalat i se'n plany. Tots els escriptors catalans hauríem d'agrair-li aquestes lliçons i hauríem de reflexionar-hi seriosament. Si estimem la llengua - i el sol fet, per part dels joves d'haver-la triat com a mitjà d'expressió, a despit de les coaccions implícites o explícites que no manquen, ja ho demostra plenament - hem de procurar mantenir-la en la seva puresa sintàctica i estilística tant com en la seva ortografia. Llegir aquestes "Notes" seria, doncs, un útil exercici per a tothom que aspira a escriure, ni que solament sigui una carta, en català.

Voldria fer una última observació: un estudi comparat de l'extensió dels fenòmens denunciats per Aramon o ~~per altres~~ d'altres de semblants en els escriptors exiliats i els que resideixen a l'interior del país demostraria, em sembla, com aquells estan gairebé indemnes d'aquesta mena de corrupcions del lleguatge escrit. La qual cosa seria una notòria confirmació de les tesis del nostre autor.

de summa